

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА
В ІДЕЯХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

УДК 811.161.2

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTR.2020.41.8-23>

Шевченко Л.І.

ORCID ID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science ResearcherID: AAA-7939-2020

ScopusID: 57214792424

Сизонов Д.Ю.

ORCID ID: 0000-0003-1162-2182

Web of Science ResearcherID: I-1138-2018

ScopusID: 57209321114

**ТЕКСТ ЯК ВЕРБАЛІЗОВАНА СВІДОМІСТЬ
В ЕКСПЕРТНОМУ АНАЛІЗІ**

***Анотація.** Статтю присвячено складному комплексу питань, пов'язаних із розумінням категорії ТЕКСТ у сучасній юриспруденції та практичній діяльності лінгвіста-експерта. Текст як вербалізована свідомість особистості / соціальної групи / народу має, на думку авторів статті, інтегральні ознаки, властиві вербальній комунікації *homo sapiens*, такі як внутрішня зв'язність, логічність, завершеність, лінгвістично представлена формальна реалізація та ін. Водночас текст як об'єкт лінгвістичної експертизи є складною комунікативною субстанцією, формалізованою у словах (писемний / графічний), звуках (усний), словах та звуках (креолізований). Відтак критеріями віднесеності до тексту є його смисловий і граматичний зв'язок, що виявляються в системному та послідовному оформленні мовної комунікації. Характеристики тексту в лінгвоекспертному аналізі співвідносяться з комунікативною сферою функціонування – масмедійною, художньою, офіційно-діловою, науковою, що аналізується лінгвістом-експертом у відповідних стилістичних категоріях. Комунікативні параметри тексту лінгвісти-експерти, отже, аналізують в аспектах когезії, когерентності, смислового декодування, можливостях сприйняття з боку реципієнтів, інформативності, гіпер- та інтертекстуальності, маніпулятивності. Поставлені лінгвісту-експерту питання конкретизуються фахівцем*

лише при аналізі запропонованого тексту, що передбачає його професійне виокремлення з інших аналогічних вербалізованих комунікативних структур. Особливу увагу у статті приділено розрізненню юрислінгвістичних понять "лінгвістична експертиза", "лінгвістична правова експертиза", "лінгвістична судова експертиза", "лінгвістична експертиза юридичного тексту", що є ключовими у фаховій роботі лінгвіста-експерта. Текст, відтак, співвідносний із мовною свідомістю автора, апелює до реципієнта, визначається в системних характеристиках певного функціонального стилю та комунікативної ситуації.

Ключові слова: текст як вербальна свідомість; характеристики тексту; лінгвоекспертний аналіз; лінгвістична експертиза; юрислінгвістика.

Інформація про автора: Шевченко Лариса Іванівна – член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор; завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Сизонов Дмитро Юрійович – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри стилістики та мовної комунікації; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: style_m_k@ukr.net ; dm_sizonov@ukr.net

Larysa I. Shevchenko

ORCID ID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science ResearcherID: AAA-7939-2020

ScopusID: 57214792424

Dmytro Y. Syzonov

ORCID ID: 0000-0003-1162-2182

Web of Science ResearcherID: I-1138-2018

ScopusID: 57209321114

TEXT AS A VERBALIZED CONSCIOUSNESS IN EXPERT ANALYSIS

Abstract. The article is devoted to a complex set of issues related to the understanding of the TEXT category in modern jurisprudence and practical activities of an expert linguist. According to the authors of the article, the text as a verbalized consciousness of an individual / a social group / people

has integral features inherent in verbal communication of homo sapiens, such as internal coherence, logic, completeness, linguistically represented formal realization, etc. However, the text as an object of linguistic expertise is a complex communicative substance, formalized in words (written / graphic), sounds (oral), words and sounds (creolized). Therefore, the criteria for reference to the text are its semantic and grammatical connection, which are manifested in the systematic and consistent completion of linguistic communication. The characteristics of the text in the linguistic-expert analysis are correlated with the communicative sphere of functioning – mass media, fictional, official business, scientific, which is analyzed by the linguist-expert in the corresponding stylistic categories. Hence, linguists-experts analyze the communicative parameters of the text in terms of cohesion, coherence, semantic decoding, possibilities of perception by recipients, informativeness, hyper- and intertextuality, manipulateness. The questions posed to the linguist-expert are specified by the specialist only when analyzing the proposed text, which provides for its professional separation from other similar verbalized communicative structures. The article pays special attention to the distinction between such concepts of legal linguistics as "linguistic expertise", "linguistic legal expertise", "judicial expertise", "linguistic expertise of a legal text" which are key in the professional work of a linguist-expert. Thus, the text, correlated with the linguistic consciousness of the author, appeals to the recipient, is determined in the systemic characteristics of a particular functional style and communicative situation.

Key words: *text as verbal consciousness; text characteristics; linguistic expert analysis; linguistic expertise; legal linguistics.*

Information about the author: *Shevchenko Larysa Ivanivna – corresponding member of NAS of Ukraine, doctor of philology, professor; head of the department of stylistics and language communication; Institute of philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Syzonov Dmytro Yuriyovych – PhD, associate professor; associate professor of the department of stylistics and language communication; Institute of philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: *style_m_k@ukr.net ; dm_sizonov@ukr.net*

Шевченко Л.И.

ORCID: 0000-0001-6290-2307

Web of Science ResearcherID: AAA-7939-2020

ScopusID: 57214792424

Сизонов Д.Ю.

ORCID: 0000-0003-1162-2182

Web of Science ResearcherID: I-1138-2018

ScopusID: 57209321114

ТЕКСТ КАК ВЕРБАЛИЗИРОВАННОЕ СОЗНАНИЕ В ЭКСПЕРТНОМ АНАЛИЗЕ

Аннотация. Статья посвящена комплексу вопросов, связанных с пониманием категории ТЕКСТ в современной юриспруденции и практической деятельности лингвиста-эксперта. Текст как вербализованное сознание личности / социальной группы / народа имеет, по мнению авторов статьи, интегральные признаки, присущие вербальной коммуникации homo sapiens, такие как внутренняя связность, логичность, завершенность, формальная реализация и др. В то же время текст как объект лингвистической экспертизы является сложной коммуникативной субстанцией, формализованной в словах (письменный / графический), звуках (устный), словах и звуках (креолизованный). Поэтому критериями отнесенности к тексту являются его смысловая и грамматическая связность, системное функционирование и последовательное стилистическое оформление языковой коммуникации. Характеристики текста в лингвоэкспертном анализе соотносятся с коммуникативной сферой функционирования – массовой, художественной, официально-деловой, научной, которые анализируются лингвистом-экспертом в соответствующих стилистических категориях. Коммуникативные параметры текста лингвисты-эксперты, следовательно, рассматривают в аспектах когезии, когерентности, смыслового декодирования, возможностях восприятия со стороны реципиентов, информативности, гипер- и интертекстуальности, манипулятивности. Поставленные лингвисту-эксперту вопросы конкретизируются специалистом только при анализе предложенного текста и сопоставляются с другими аналогичными вербализованными коммуникативными структурами. Особое внимание в статье уделено различению юрлингвистических понятий "лингвистическая экспертиза", "лингвистическая правовая экспертиза", "лингвистическая судебная экспертиза", "лингвистическая экспертиза юридического текста", которые являются ключевыми в профессиональной работе лингвиста-

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

.....

експерта. Текст, следовательно, сопоставим с языковым сознанием автора, апеллирует к реципиенту, определяется в системных характеристиках определенного функционального стиля и коммуникативной ситуации.

Ключевые слова: текст как вербализированное сознание; характеристики текста; лингвоэкспертный анализ; лингвистическая экспертиза; юрислингвистика.

Информация об авторе: Шевченко Лариса Ивановна – член-корреспондент НАН Украины, доктор филологических наук, профессор; заведующая кафедрой стилистики и языковой коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Сизонов Дмитрий Юрьевич – кандидат филологических наук, доцент; доцент кафедры стилистики и языковой коммуникации; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Электронный адрес: style_mk@ukr.net; dm_sizonov@ukr.net

Вербальна комунікація соціальна за своєю природою. Таке твердження, пояснюване й дискутоване в лінгвістиці з різних епістемних позицій, дістає в постсоссюрівському мовознавстві особливої переконливості. Адже *langue, language, parole, discourse* як сутності антропоцентричного світогляду та його лінгвістичного конструювання обґрунтовуються лише за умови зверненості до реального життя мови, тобто її соціальних функцій та прагматичного потенціалу, виявленого в тексті.

Нова аргументація постсоссюрівських концепцій співмірна з методологічним "зламом" у науці про слово, текст, де актуалізуються міждисциплінарність і доведення синкретичного типу. Діагностика стану і тенденцій розвитку сучасної науки, здійснена з середини минулого століття і до початку нового – третього тисячоліття, доказово розгортається в численних аналітичних працях допитливих дослідників [11; 13; 19; 20] та розширює уявлення про паралелі в розвитку наукового пізнання про словесну комунікацію. Так, ще у 60-х рр. минулого століття А. Чикобава зробив сміливу аналогію змін Ф. де Соссюра в мовознавстві, зіставивши його функціоналізм зі внеском у філософію І. Канта, – як домінанти прецедентних ідей учених в гуманітаристику Заходу [15].

Логічно, що в межах нових теорій, у сучасній науці віднесених до неолінгвістики, конкретизації потребують

.....

центральні терміни, смисловий потенціал яких визначений соціальною природою особливих комунікативних функцій слова. Передусім ідеться про **текст** – цілісно представлений фрагмент вербалізованої особистості / соціуму.

Текст, за критеріями понятійної віднесеності, є складною комунікативною субстанцією, формалізованою у словах (писемний / графічний), звуках (усний), словах та звуках (креолізований). Відтак критеріями віднесеності до тексту є його смисловий і граматичний зв'язок, що виявляється в системному та послідовному оформленні мовної комунікації (речень, абзаців, надфразових одиниць), а також складних за структурно-смисловою організацією одиниць – параграфів, розділів, частин та ін. До загальних характеристик тексту в лінгвістичній текстології та стилістиці відносять його завершеність, жанрову і стильову співмірність, яка передбачає специфічну конструкцію архітекτονіки та композиції тексту.

Наголосимо, що з кінця 90-х рр. домінантним в Україні став соціокомунікативний підхід до вивчення тексту (Ф. Бацевич, Т. Радзівєвська, В. Бріцин та ін.). Відтак комунікативні параметри тексту лінгвісти аналізують в аспектах *когезії*, тобто цілісної та локальної зв'язності тексту; *когерентності* як смислової домінанти тексту; *прагматичної ефективності*, тобто спрямованості тексту цілям і завданням комуніканта; здатності *декодування тексту* реципієнтом як можливості сприйняття і відтворення інформації; *інформативності* та зазначеної вище *гіпер- та інтертекстуальності* (у віднесеності тексту до певної жанрової моделі, стильових комунікативних особливостей, традиції, культури та ін.)¹.

¹ Звернімо увагу на визначення категорії **текст** у сучасному мовознавстві: "об'єднана смисловим і граматичним зв'язком послідовність мовних одиниць: абзаців, надфразових одиниць (прозових строф), параграфів, розділів та ін. В усному спілкуванні текст – це явище мовленнєвого процесу, що відзначається завершеністю. Текст може бути об'єктивованим у формі письмового документа й літературно опрацьованим відповідно до типу документа. Текст складається із заголовка й ряду особливих текстових одиниць, об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, та має певну цілеспрямованість і прагматичну визначеність. Параметрами

Узагальнене, а отже і певною мірою абстрактне уявлення про текст конкретизується, коли йдеться про його комунікативну спрямованість та ефективність. Як вербалізована свідомість, мовлення (сосюрівське *parole*), текст реалізує певну комунікативну мету засобами мови (*langue*). Реалізує, залежно від компетенції мовця, екстра- й інтралінгвістичних умов та обставин спілкування, за критеріями, що можуть належати до різної оцінної шкали: відповідності стильовим нормам / правописним нормам, жанровим еталонам / ідіостилістичним модифікаціям, комунікативним терапевтичності / патогенності, авторської доброчесності / недоброчесності, оригінальності / імітації (стилізації), індивідуального / колективного авторства та ін. В кожному випадку текстова природа спирається на комплекс мотивацій, способів їх вербального забезпечення і передбачуваний комунікативний ефект.

Відповідно, з лінгвістичного погляду вихідною умовою нострифікації тексту є розуміння його природи як вербальної комунікації певної сфери – наукової, офіційно-ділової, медійної, художньої чи розмовної, що визначено класичними класифікаціями в мовознавстві. Застосування лінгвістом системних термінів у визначенні стилів та їх класифікаційних критеріїв є важливою складовою частиною грамотного, послідовного і несуперечливого доведення в експертному аналізі.

Універсальні критерії віднесеності комунікативної цілісності висловлювання до тексту діють у лінгвістичній експертизі у формі уточнень, пояснень і тлумачень, що в багатьох випадках є неоднозначними. Так, науковий текст вочевидь аналізуватиметься за стилістичними критеріями, що не збігатимуться з критеріями побудови художнього тексту. Офіційно-діловий текст матиме інші стилістичні маркери, ніж розмовний текст, відтворений письмово чи наведений у формі звуко- чи відеозапису. Вербалізована свідомість комунікантів,

текстуальності визнаються когезія (глобальна і локальна зв'язність тексту), когерентність (смилова єдність тексту), прагматична спрямованість, сприйняття тексту реципієнтом (декодування тексту), інформативність (новизна інформації в тексті) та гіпертекстуальність" [12, с. 172].

.....

як зазначалося, відбиватиме щоразу по-іншому реалії культури, традиції, рівня освіти, фахового досвіду та ін. А ще – комунікативну установку, передбачуваний ефект, свідому "гру" зі словом, психотип комунікантів (як адресанта, так і адресата), можливу стилізацію, інші ситуативні характеристики часу творення тексту.

А отже, поставлені лінгвісту-експерту питання конкретизуються фахівцем лише при аналізі запропонованого тексту, що передбачає його професійне виокремлення з інших аналогічних вербалізованих комунікативних структур. Така об'єктивна для лінгвістичної експертизи ситуація продуктивно впливає на науковий пошук лінгвістів: і в аспектному розгляді типів вербальної комунікації, і в методиках аналізу, і в характеристиках особливих форм мовної свідомості, засвідчених текстами, й у системному представленні операційного терміноряду. Показовою і переконливою у названих параметрах є зокрема праця Л. Компанцевої (2018) "Лінгвістична експертиза соціальних мереж", де аналіз експертної діяльності мовознавця спирається на міждисциплінарні критерії дослідження інтернет-комунікації [10].

Очевидно, що інтернет, дискутований лінгвістами комунікативний феномен інформаційної доби (від моделювання його сутності як особливого медійного підстилю на електронних носіях – до формулювання вербальної специфіки інтернету як окремої інформаційної реальності) розглядається з оперттям на комунікативну конкретику. Таким чином, автор актуалізує необхідну для розуміння природи вербальної комунікації інтернету специфічну термінологію, таку як *вузол* (мінеаризований відрізок гіпертексту) [10, с. 285], *астротурфінг* (штучне керування суспільною дімкою) [10, с. 282], *"вікна Овертона"* (модель зміни уявлень) [10, с. 285], *"воронка продажів"* [10, с. 285] та ін.

Характерно, що тип вербальної інтернет-комунікації потребує від лінгвіста-експерта розуміння таких діагностичних в аналізі названих текстів сутностей як *link* (покликання) [10, с. 278], *аватар* (зображення, авторизація) [10, с. 281], *фейк*

(підробка, фальсифікація), *фейковий акаунт* (обсяг деструктивного контенту) [10, с. 268], *мізінформація* (непередбачуване або ненавмисне поширення неточної інформації без зловмисного наміру) [10, с. 269], *міф-бустери* (руйнівники міфів) [10, с. 269] та ін.

Лінгвіст-експерт аналізує мовну свідомість користувача соцмереж інтернету, апелюючи до *комунікативної асиметрії, конверсаційного аналізу, цільової аудиторії, безпеки інформації, бази даних* та ін. понять, що їх передусім відносимо до сфери соціальних комунікацій й відповідної наукової метамови.

Зауважимо й на тому, що до фахової мовознавчої компетенції експерта належить розрізнення семантичного обсягу загальнонаукових / фундаментальних понять, використовуваних в конкретних експертизах. Зокрема, в інтернет-комунікації категорія *антропоцентричності* зорієнтована насамперед на конкретику соціального буття особистості / соціальної групи / держави. Тобто, в більшості комунікативних ситуацій із антропоцентричністю пов'язаний прагматичний, локусно спрямований акцент на особливостях соціально комунікативного складника природи людини. Відповідно поняття *дискурсу* в аналізі інтернет-комунікації корелюється з мовною специфікою саме досліджуваної сфери, а його подальша конкретизація, зокрема *критичний дискурс-аналіз*, зосереджує увагу на мовознавчих аспектах дослідження соціальних і культурних процесів, які відбуваються в соціумі / соціумах.

Комунікативна всеохопність інтернету – тематичний апелятив щодо соціальних страт, джерел інформації та можливостей інформаційної інтерпретації – зумовлює також необхідність лінгвіста-експерта чітко й однозначно аргументувати висновки в термінах і поняттях предметної доказовості: поставлене завдання може стосуватися будь-якої сфери людської діяльності, що висвітлюється в інтернеті.

Відтак інтернет-комунікація постає в передбачуваному лінгвістичному аналізі певним гіпертекстом, окремі локуси якого вичленовуються й досліджуються мовознавцем, спираючись на інтра- та екстралінгвістичні критерії опису

.....

системно організованих мовних явищ. Зауважимо, йдеться в кожному випадку як про *терапевтичну* (унормоване, літературне мовлення, відповідність жанру, традиції, стильовим параметрам та ін.), так і *патологічну* (дисфункція норми, стилю, культури мовлення, жанру та ін.) комунікативні системи. Конфліктний текст, отже, є "архітектонічною цілісністю, об'єднана смисловим і граматичним зв'язком, в основу якого закладений свідомий і несвідомий конфлікт" [17, с. 132], і саме він (або фрагмент тексту) завжди є названим свідомим / несвідомим порушенням гіпотетично притаманної мовній комунікації координації, співмірності екстра- й інтралінгвістичного. Поставлена перед лінгвістом-експертом проблема доведення комунікативної норми (чи її порушення) очевидно ґрунтується на фахових мовознавчих знаннях, а водночас – науковій ерудиції у сферах, до яких належить текст.

Складна природа експертної діяльності мовознавця породжує чимало проблем. Однією з перших, підставових, як уже зазначалося, є проблема сегментації в дослідженнях об'єкта експертизи – тексту. Вербалізована художня свідомість не ідентична у формах відображення світу науковій, чи будь-якій іншій мовно-концептуальній картині світу. Хоча тексти і мають спільні інтегральні характеристики творення та ідентифікації в розрізненнях мовних одиниць – слово, речення, текст. Так само потребують уваги і детально аргументованого розрізнення юридичні поняття *лінгвістична експертиза* – *лінгвістична правова експертиза* – *лінгвістична судова експертиза* – *лінгвістична експертиза юридичного тексту*. Л. Компанцева, зокрема, подає розрізнення названих понять як ієрархію смислів щодо предметності в експертній діяльності юрислінгвіста: від загального поняття *лінгвістична експертиза* – до формалізованих, локусно окреслених сфер застосування лінгвістичної компетенції, а саме, лінгвістичної правової експертизи (проблеми мовного законодавства; "семантичні лакуни" в законодавстві; суперечності в законодавчих статтях та ін.) та лінгвістичної судової експертизи (дослідження мовознавця щодо автора тексту, умов і обставин його

творення, цілей, свідомого / несвідомого використання певних мовних засобів та ін.)².

У світовій юриспруденції текст в експертному аналізі розглядається як актуальна проблема в міждисциплінарному аспекті. Так, останнім часом перспективними є дослідження із смислового і комп'ютеризованого (автоматичного) аналізу юридичного тексту [20], а також оцінно-смислового аспекту в аналізі юридичних текстів, їх ідентифікації в різних типах комунікації [18; 21].

Сегментація компетентностей лінгвіста-експерта щодо аналізу текстів різної комунікативної спрямованості – виразна тенденція нашого часу. Узагальнюються результати текстів різної спрямованості – функціональної [4], тематичної [2; 3; 16], кваліфікаційної [6; 9; 14], присутньої на різних інформаційних

² Порівняймо запропоновані визначення:

Експертиза лінгвістична – дослідження продуктів мовленнєвої діяльності, що спрямоване на встановлення значущих фактів, які дозволяють отримати відповіді на питання щодо намірів суб'єкта мовленнєвої діяльності. У вузькому значенні – застосування лінгвістичної експертизи у сфері права; синоніми: юридична лінгвістика (Ю. Прадід), юрислінгвістика (Д. Голєв), судова лінгвістика (О. Горошко), судове мовленнєзнавство (С. Вул), а також лінгвоюридична експертиза, судово-лінгвістична експертиза (М. Богословська). У широкому значенні – "мовознавчий аналіз тексту, результати якого оформлені у вигляді консультативного висновку й затребувані будь-де за межами лінгвістики" (А. Баранов).

Експертиза лінгвістична правова – експертиза, що вирішує проблеми, пов'язані з розробкою мовного законодавства, а також виявленням семантичних лаку у законодавстві, які корелюють зі сферами життєдіяльності, неохопленими юридичним контролем; визначення напрямків розвитку певної системи, напр., убік демократизації чи, навпаки, авторитаризму; знаходження суперечностей між статтями тощо.

Експертиза лінгвістична судова – експертиза, що визначає фактичні дані автора (чи виконавця) тексту та умови створення мовного повідомлення (мотивацію, цілі, настанову автора, комунікативний шум, викривлення відбитої у свідомості інформації, адаптацію мовних засобів до можливостей адресата, маскуванія мовної ситуації шляхом диктування, навмисного викривлення писемного мовлення, створення тексту у співавторстві тощо). Іншими словами, судово-лінгвістична експертиза надає інформацію стосовно учасників мовленнєвого акту, умов його протікання та співвіднесеності його результату (тексту) з дійсністю [10, с. 287].

носіях [8; 10], можливості ідентифікації за різними характеристиками: мови, рівня освіти і культури, встановлення авторства, відповідності писемній / усній традиції та ін. [5; 7]. Так, аспектно орієнтована лінгвістична експертиза є логічним прагненням до точності й об'єктивності судження про текст, що вербалізує певний фрагмент дійсності. Методика аналізу різних текстів передбачає вочевидь особливі прийоми, що залежать від поставлених експертові питань і його фахової компетенції. Достатньо поширеною є думка про те, що до "предмету лінгвістичної експертизи відноситься вирішення завдань семантичного, смислового характеру, питання впливу тексту на суспільну свідомість, а також завдання, пов'язані з дослідженням найменувань (аналіз найменувань, торгівельних марок, етикеток і тому подібне з метою встановлення їх новизни, оригінальності, відповідності нормам мови, моралі тощо) і встановлення авторства" [1, с. 213].

Покликання авторів нових досліджень експертної діяльності лінгвістів на широко цитовану роботу А. Леонтьєва [11] 70-х рр. минулого століття, тільки ще раз висвітлює проблему чіткого окреслення статусу лінгвіста-експерта в аналізі будь-якого досліджуваного в юриспруденції тексту. І, особливо наголосимо, на необхідності лінгвістичної компетенції експерта. Адже загальні характеристики можливостей реалізації в тексті семантичного, емоційно-експресивного потенціалу певної мовної одиниці не завжди збігаються з реальною функціональною реалізацією можливостей цієї мовної одиниці. Лінгвістична кваліфікація не тотожна децю механістичному підходу до експертного аналізу тексту фахівцем інших галузей знання, що спостерігаємо, на жаль, в юридичній сертифікації діяльності лінгвістів-експертів сучасної України: так, у *Реєстрі атестованих судових експертів*³ право виконувати експертний аналіз текстів за спеціальностями "Почеркознавча і авторознавча експертиза", "Почеркознавча і лінгвістична експертиза", зокрема "Дослідження почерку і підписів",

³ URL: <https://rase.minjust.gov.ua/>

"Лінгвістичне дослідження писемного мовлення", "Семантико-текстуальне дослідження писемного та усного мовлення", "Авторознавче дослідження писемного мовлення", мають 91 фахівець (станом на грудень 2020 р.), серед яких немає жодного філолога. Відповідно, лінгвіст може або залучатися до таких видів експертиз, або ж виступати незалежним експертом. В судовій практиці це виявляється по-іншому, адже до виконання лінгвістичних експертиз та комплексного лінгвістичного аналізу юридичних текстів для доведень суперечностей у ньому залучається саме лінгвіст, який має орієнтуватися в динаміці мовних процесів та глибоко володіти мовно-стилістичним знанням.

Інформативність тексту, на нашу думку, співвідносна з мовною свідомістю автора, який апелює до реципієнта й апеляція здійснюється складним механізмом мови – відкритої системи, безмежно варіативної у формах, що їх вимагають комунікативні функції. Лінгвіст-експерт, у цьому випадку, метафоризується з археологом культури, який встановлює зв'язок між смислами, мовними формами та їх прочитаннями, що живуть у просторі часу культурної комунікації, реалізованої в тексті / текстах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авторське право та авторознавча лінгвістична експертиза у цифрову добу: монографія / О.І. Харитонova, Н.І. Клименко, Є.О. Харитонов, Г.О. Ульянова та ін. Одеса, 2017.
2. Ажнюк Л.В. Типологія об'єктів лінгвістичної експертизи і методика їх дослідження. *Мовознавство*. 2016. №3. С. 3-18.
3. Бугайко Ю. Види лінгвістичної експертизи законопроектів: перспектива впровадження в Україні. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2019. Вип. 38. С. 145-166.
4. Вул. С.М. Судебно-автороведческая идентификационная экспертиза. Методологические основы. Харьков, 2007.
5. Вязигина Н.В. Гендерная лингвистика и диагностика пола как задача автороведческой экспертизы. *Юрислингвистика*. 2013. №2. С. 48-53.
6. Горошко Е.И. Судебно-автороведческая классификация эксперта: проблема установления пола автора документа. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2007. Вип. 5. С. 41-50.

7. Дамброускайте О.К. Современное состояние и перспективы криминалистического исследования письменной речи. *Правоведение*. 1986. №2. С. 66-70.
8. Жалкуаскене А. Особенности автороведческой экспертизы компьютерных текстов. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2003. Вип. 2. С. 331-336
9. Компанцева Л. Лінгвістична експертиза соціальних мереж в умовах гібридних викликів національній безпеці України. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2020. Вип. 40. С. 119-139.
10. Компанцева Л.Ф. Лінгвістична експертиза соціальних мереж. Київ: Аграр Медіа Груп, 2018.
11. Леонтьев А. Лингвистическое моделирование речевой деятельности. Москва, 1970.
12. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л.І. Шевченко, Д.В.Дергач, Д.Ю. Сизонов; за ред. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2014.
13. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки [пер. з французької]. Київ, 1998. 669 с.
14. Свірідова Л.В. Оцінні судження експертів використання судово-авторознавчої класифікаційно-діагностичної експертиза. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2011. Вип. 11. С. 258-265.
15. Чикобава Арн. К вопросу о путях развития современной лингвистики. *Вопросы языкознания*. 1960. №5. С. 18-34
16. Шевченко Л. Лінгвістична експертиза медіатексту: критерії фахової аргументації. *Одеський лінгвістичний збірник*. Спецвипуск. 2017. С. 237-239.
17. Юрислінгвістика : словник термінів і понять / укладачі: Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов, І.В. Шматко / За ред. проф. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2015.
18. Francesconi, E. (Ed.). *Semantic processing of legal texts: Where the language of law meets the law of language*. Berlin, New York: Springer, 2010.
19. Martinet A. *Fonction et dynamique des langues*. Paris: Armand Colin, 1989.
20. Moens M., Dumortier J. Information extraction from legal texts: the potential of discourse analysis. *International Journal of Human-Computer Studies*. 1999. Vol. 51(6). P.1155-1171.
21. Schweighofer, E. *Semantic Indexing of Legal Documents*. E. Francesconi (Ed.). *Semantic processing of legal texts. Where the language of law meets the law of language*. Berlin, New York: Springer, 2010. P. 157–169.

REFERENCES

1. *Copyright and author's linguistic examination in the Digital Age* (2017). [Avtors'ke pravo ta avtoroznavcha lingvistychna ekspertyza u cyfrovu dobu: monografija] / O.I. Harytonova, N.I. Klymenko, Je.O. Harytonov, G.O. Ul'janova ta in. Odesa [in Ukrainian].
2. Azhnjuk, L.V. (2016). *Typology of objects of linguistic examination and methods of their research* [Typologija ob'ektiv lingvistychnoi' ekspertyzy i metodyka i'h doslidzhennja]. *Movoznavstvo*, 3, 3-18 [in Ukrainian].
3. Buhaiko, Y. (2019). *Types of linguistic expertise of bills: prospects of implementation in Ukraine* [Vydy lingvistychnoi' ekspertyzy zakonoproektiv: perspektvyva vprovadzhennja v Ukraї'ni]. *Current Issues of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*, 38, 145-166. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2019.38.145-166> [in Ukrainian].
4. Vul, S.M. (2007). *Forensic identification examination* [Sudebno-avtorovedcheskaja identifikacionnaja ekspertiza]. *Metodologicheskie osnovy*. Har'kov [in Russian].
5. Vjazigina, N.V. (2013). *Gender linguistics and gender diagnostics as a task of self-study examination* [Gendernaja lingvistika i diagnostika pola kak zadacha avtorovedcheskoj jekspertizy]. *Jurislingvistika*, 2, 48-53 [in Russian].
6. Goroshko, E.I. (2007). *Forensic classification of the expert: the problem of establishing the field of the author of the document* [Sudebno-avtorovedcheskaja klassifikacija eksperta: problema ustanovlenija polja avtora dokumenta]. *Teorija ta praktyka sudovoi' ekspertyzy i kryminalistyky*, 5, 41-50 [in Russian].
7. Dambrouskajte, O.K. (1986). *The current state and prospects of forensic research of written speech* [Sovremennoe sostojanie i perspektivy kriminalisticheskogo issledovanija pi'smennoj rechi]. *Pravovedenie*, 2, 66-70 [in Russian].
8. Zhalkuaskene, A. (2003). *Features of the author's examination of computer texts* [Osobennosti avtorovedcheskoj ekspertizy komp'juternyh tekstov]. *Teorija ta praktyka sudovoi' ekspertyzy i kryminalistyky*, 2, 331-336 [in Russian].
9. Kompantseva, L. (2020). *Linguistic examination of social networks under conditions of hybrid challenges to Ukraine's national security* [Lingvistychna ekspertyza social'nyh merezh v umovah gibrydnyh vyklykiv nacional'nij bezpeci Ukraї'ny]. *Current Issues of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*, 40, 119-139. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2020.40.119-139> [in Ukrainian].

10. Kompantseva, L.F. (2018). *Linguistic Examination of Social Networks* [Linhvistychna ekspertyza sotsialnykh merezh]. Kyiv : AhrarMediaHrup. [in Ukrainian].
11. Leont'ev, A. (1970). *Linguistic modeling of speech activity*. [Lingvisticheskoe modelirovanie rechevoj dejatel'nosti]. Moskva [in Russian].
12. *Medialinguistics : The dictionary of terms and concepts* (2014). [Medialinhvistyka : slovnyk terminiv i ponyat] / L.I. Shevchenko, D.V. Derhach, D.Yu. Syzonov / Za red. L.I. Shevchenko. Kyiv: VPC "Kyiv's'kyj universytet" [in Ukrainian].
13. Sviridova, L.V. (2011). *Evaluative judgments of experts on the use of forensic classification and diagnostic examination* [Ocinni sudzhennja ekspertiv vykorystannja sudovo-avtoroznavchoi' klasyfikacijno-diaagnostychnoi' ekspertyzy]. *Teorija ta praktyka sudovoï ekspertyzy i kryminalistyky*, 11, 258-265 [in Ukrainian].
14. Shevchenko, L. (2017). *Linguistic examination of media text: criteria of façade argumentation* [Lingvistychna ekspertyza mediatekstu: kryterii' fahovoï' argumentacii']. *Odes'kyj lingvistychnyj zbirnyk*, Specvypusk, 237-239 [in Ukrainian].
15. *Legal linguistics : The dictionary of terms and concepts* (2015) [Juryslingvistyka : slovnyk terminiv i ponyat] / L.I. Shevchenko, D.V. Derhach, D.Yu. Syzonov, V.I. Shmatko / Za red. L.I. Shevchenko. Kyiv: VPC "Kyiv's'kyj universytet" [in Ukrainian].
16. Francesconi, E. (Ed.). *Semantic processing of legal texts: Where the language of law meets the law of language*. Berlin, New York: Springer, 2010 [in English].
17. Martinet A. *Fonction et dynamique des langues*. Paris: Armand Colin, 1989 [in English].
18. Moens M., Dumortier J. Information extraction from legal texts: the potential of discourse analysis. *International Journal of Human-Computer Studies*. 1999, 51(6), 1155-1171 [in English].
19. Schweighofer, E. Semantic Indexing of Legal Documents. E. Francesconi (Ed.). *Semantic processing of legal texts. Where the language of law meets the law of language*. Berlin, New York: Springer, 2010, 157–169 [in English].

Дата надходження до редакції – 02.11.2020
Дата затвердження редакцією – 18.11.2020